

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ
Canevi ve diğerleri - TÜRKİYE DAVASI
(Başvuru no:40395/98)
KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ
STRAZBURG
10 KASIM 2004

Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine açılan ve (no:40395/98) başvuru no'lu davanın nedeni Türk vatandaşı Şehmus Canevi, Abdülmecit Canevi ve Gıyas Turgut'un (başvuranlar) Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na (AİHK) 18 Şubat 1998 tarihinde Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Sözleşmesi'nin (AİHS) eski 25. maddesi uyarınca yapmış oldukları başvurdur. Başvuranlar İstanbul'da avukat olan H.Kaya (Ceylan) tarafından temsil edilmişlerdir.

OLAYLAR

DAVA KOŞULLARI

Bursa Emniyet Müdürlüğü, sivil polisin verdiği bilgi üzerine, uyuşturucu kaçakçısı olduklarından şüphe edilen 1965 doğumlu Şehmuz Canevi (Ş.C.) ve Abdülmecit Canevi (A.C.) ve 1950 doğumlu Gıyas Turgut (G.T.) aleyhine operasyon düzenlemiştir.

29 Ekim 1995 tarihinde, saat 23:30'da Ş.C.'ye ait ve içinde yolcu olarak A.C. ve G.T.'nin de bulunduğu bir otomobil polisler tarafından durdurulmuştur. Aracın şoförü kaçmıştır. Polisler araçta yaptıkları aramada on kilo eroin ve bir tabanca ele geçirmişlerdir. A.C. ve G.T. Emniyet Müdürlüğü'nde gözüaltına alınmıştır. Operasyon hakkında tutanak düzenlenmiş ve söz konusu tutanak on dokuz polis ve iki sivil polis tarafından imzalanmıştır.

Emniyet Müdürlüğü'ndeki sorgulaması sırasında düzenlenen tutanakta, A.C.'nin, başkaları tarafından temin edilen eroini araçlarına koyduklarını ve Ş.C. tarafından kullanılan ikinci bir otomobilin ise onları takip ettiğini belirttiği, yer almaktadır. Ş.C. tutuklama sırasında olay mahallinden kaçmıştır.

G.T., gözaltı sırasında, A.C.'nin kendisini akşam yemeğine davet ettiği için arabada bulunduğunu ve paketin içinde ne olduğu konusunda ve uyuşturucu kaçakçılığı hakkında bilgisi olmadığını, zira bu paketleri diğer kişilerin arabaya koyarken gördüğünü belirtmiştir.

Ş.C. 2 Kasım 1995 tarihinde, Emniyet Müdürlüğü polisleri tarafından tutuklanarak gözüaltına alınmıştır. Ş.C. uyuşturucu kaçakçılığı yapılacağından haberi olmadan kardeşine arabasını ödünç verdiğini savunmuştur.

Başvuranlar, 3 Kasım 1995 tarihinde, Bursa Cumhuriyet Başsavcısı tarafından dinlenilmiştir. G.T. ve Ş.C. Emniyet Müdürlüğü'nde verdikleri ifadelerini yinelemişlerdir. A.C. diğer sanıkların eroin sevkıyatı yapması konusunda verdiği ifadesini geri çekmiştir.

Başvuranlar, 3 Kasım 1995 tarihinde, haklarında tutuklama kararı alan Bursa Sulh Hakimi önüne çıkarılmış ve Sulh hakimi önünde Cumhuriyet Başsavcısı önünde alınan ifadelerini kabul etmişlerdir.

İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcısı, 21 Kasım 1995 tarihli iddianamesiyle, başvuranlar hakkında organize uyuşturucu kaçakçılığı suçundan ceza davası açmıştır.

DGM önündeki A.C., kendisinin uyuşturucu kaçakçılığı yaptığını ve diğer iki sanıkların yapmadıklarını belirtmiştir. G.T. ve Ş.C. haklarında yapılan suçlamaları reddetmiştir. DGM, istinabeyle aralarında Narkotik Şube Müdürü'nün de bulunduğu operasyon hakkında düzenlenen tutanağı imzalayan on üç polisin ifadesini almıştır. Bunun ardından başvuranların temsilcisi, polislerin sorgulanması amacıyla mahkemeye soru listesi sunmuştur. Mahkeme on polisin tekrar ifadelerini almış ancak sivil polislerin, hatta Narkotik Şube Müdürü'nün ikinci defa dinlenilmesine gerek olmadığına kanaat getirmiştir.

1 Nisan 1997 tarihinde, iki hukuk hakimi ve bir askeri hakimden oluşan DGM, başvuruları, kendilerine atfedilen olaylardan suçlu bulmuş ve her birini on yıl hapis ve 648.125.000 Türk Lirası (TL) para cezasına çarptırmıştır. Mahkeme ayrıca uyuşturucu kaçakçılığında kullanılan arabaya el konulmasına karar vermiştir. DGM, başvuruların suçlarını oluşturmak amacıyla başvuruların tutuklanma sırasında ve yargılamanın değişik aşamalarında alınan ifadelerini gözönünde bulundurmıştır.

Yargıtay 19 Ağustos 1997 tarihinde 1 Nisan 1997 tarihli kararı onamıştır.

HUKUK AÇISINDAN

I. AİHS’NİN 6. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuranlar, adil yargılanma haklarının ihlal edilmesinden şikayetçi olmuş kendilerini yargılayan DGM’nin, mahkeme heyetini oluşturan üç hakimden birinin asker olması nedeniyle, tarafsız ve bağımsız bir mahkeme olamayacağını savunmuşlardır. Başvuranlar ayrıca, mahkemenin temsilcilerine, Narkotik Şube Müdürü’nü ve sivil polisleri sorgulama olanağının tanımamasından dolayı yargılamanın haksız olduğundan AİHS’nin 6 (1, 2 ve 3d) maddesini öne sürmüşlerdir.

A. Devlet Güvenlik Mahkemesi’nin tarafsızlığı ve bağımsızlığı hakkında

Hükümet ilk olarak, mahkemenin bünyesinde hukuk hakimlerinin yanı sıra askeri hakimi de bulundurulmasının AİHS’nin 6§1 maddesinin ihlalini oluşturmadığını öne sürmüştür. Hükümet iddiasını desteklemek amacıyla AİHM’nin içtihatına atıfta bulunmuştur (diğerlerinin arasında, Engel ve diğerleri-İngiltere, Belilos-İsviçre ve Campbell ve Fell-İngiltere).

Hükümet, DGM’ler de dahil olmak üzere bütün mahkemelerin tarafsızlığı ve bağımsızlığı ilkesinin, “hakimlerin, mahkemelerin bağımsızlığı ilkesine uygun olarak görevlerini ifa ederken bağımsız olmalarını” öngören Anayasa’nın özellikle 138. maddesi tarafından güvence altına alındığını vurgulamıştır. Hükümet ayrıca, diğer hukuk mahkemelerinin verdiği kararlar gibi DGM’lerin verdikleri kararlar hakkında Yargıtay önünde temyize gidildiğini vurgulamıştır. Hükümet, Yargıtay’ın, usul işlemlerinin incelenmesinin yamsıra davanın esasına da baktığını belirtmiştir.

Ayrıca Hükümet, DGM’nin oluşumunu değiştiren 22 Haziran 1999 tarihli anayasal kanun değişikliği teklifinin ardından, bu mahkemelerin tarafsız ve bağımsız olmasına ilişkin sorunun nihai olarak çözüme kavuşturulduğuna ve başvuruların sözkonusu şikayete ilişkin hiçbir hukuki menfaatinin bulunmadığına kanaat getirmiştir.

Başvuranlar, Hükümet’in iddiasına itiraz ederek sözkonusu mahkemelerin tarafsız ve bağımsız olmamaları hakkındaki şikayetlerini yinelemişlerdir.

AİHM, Incal-Türkiye (9 Haziran 1998, 1998-IV) ve Çıraklar-Türkiye (28 Ekim 1998, 1998-VII) kararlarında, işbu davada ortaya çıkan şikayetlere benzer şikayetleri daha önce incelediğini hatırlatmıştır. AİHM, DGM bünyesinde bulunan askeri hakimlerin statülerinin bazı niteliklerinin, sözkonusu mahkemelerin tarafsızlığı ve bağımsızlığını şüpheli kıldığını vurgulamıştır (sözü edilen Incal, s.1571, §68). AİHM, sözkonusu hakimlerin yürütme yetkisine bağlı yani ordu mensubu olmaya devam eden askerler olduğunu, askeri disipline tabi olduklarını dolayısıyla sicillerinin ordu tarafından verildiğini, tayin ve atamalarının idarenin ve ordunun müdahale etmesine neden olduğunu ve son olarak DGM hakimi olarak görev sürelerinin dört yıl olup yenilenilebileceğini vurgulamıştır.

AİHM, Hükümet’in Türk mevzuatının AİHS kriterlerine uyumunu sağlayan değişikliklere dair verdiği bilgileri gözönünde bulundurmıştır. Ancak AİHM, sadece dava koşullarını değerlendirme görevinin olduğunu belirterek yerel mevzuattaki gelişmelerin sözkonusu dönemden sonra meydana geldiği gerekçesiyle davanın başvuran için geçerli hukuki menfaatinin bulunmadığı sonucuna varamaz (Bkz. Sadak ve diğerleri-Türkiye, no: 29900/96, 29901/96, 29902/96 ve 29903/96, §38, 2001-VIII).

Bundan dolayı, AİHM'nin görevi, İstanbul DGM'nin işleyişinin, başvuruların adil yargılanma haklarını ihlal edip etmediğini ve Türkiye'nin toprak bütünlüğüne, demokratik düzenine veya devlete karşı işlenen suçlar nedeniyle değil de, özellikle organize uyuşturucu kaçakçılığı gerekçesiyle haklarında soruşturma yapılan başvuruların, kendilerini yargılayan mahkemenin tarafsızlıktan ve bağımsızlıktan yoksun olmasından şüphe etmelerini gerektirecek yasal gerekçelerinin bulunup bulunmadığını araştırmaktır (sözü edilen Incal, s. 1572, §70 ve sözü edilen Çıraklar s. 3072, §38).

AİHM'ye göre görünüş bile önem arz etmektedir zira ceza mahkemeleri başta olmak üzere, demokratik toplumda bulunan bütün mahkemeler sanıklara güven vermelidir (Bkz. diğerlerinin arasında Hauschildt-Danimarka, 24 Mayıs 1989 tarihli karar, seri A no:154, s.21, §48). Bir mahkemenin tarafsız ve bağımsız olmamasına ilişkin şüphe uyandıran yasal neden üzerinde karar vermek için sanığın bakış açısı önem kazanmakta ancak belirleyici olmamaktadır. Önemli olan başvuranın duyduğu kaygıların objektif olarak kanıtlanıp kanıtlanmadığıdır (Gautrin ve diğerleri-Fransa, 20 Mayıs 1998 tarihli karar, 1998-III, s. 1030-1031, §58 ve sözü edilen Incal s.1572-1573, §71).

AİHM, DGM bünyesinde bulunan askeri hakimlerin bazı statü özelliklerinin sözkonusu mahkemelerin tarafsızlığı ve bağımsızlığını şüpheli kıldığını göz önünde bulundurarak sanıkların haklı olarak sözkonusu hakimlerin tarafsızlığı ve bağımsızlığından tereddüt edebileceklerine kanaat getirmiştir. Bu durum demokratik toplumda olması gereken adalete duyulan güveni sarsmaktadır (Bkz. mutatis mutandis, Sramek-Avusturya, 22 Ekim 1984 tarihli karar, seri A no:84, s.20, §42). Ayrıca AİHM, sadece bir kısmı da olsa bile askeri hakimden oluşan mahkemeye çıkma durumuna önem vermektedir (sözü edilen Incal, s.1573, §72).

Buradan, DGM önüne uyuşturucu kaçakçılığından dolayı çıksalar bile, başvuruların, sözkonusu mahkemenin dava niteliğiyle ilişkisi olmayan değerlendirmelerde bulunmasından kaygı duymalarında haklı nedenlerinin bulunabileceği ortaya çıkmaktadır. Sözkonusu mahkemenin tarafsızlıktan ve bağımsızlıktan yoksun olmasına ilişkin başvuruların duyduğu kaygıların haklı olduğu söylenebilir.

Buradan yola çıkarak AİHM, AİHS'nin 6§1 maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

B. Yargılamanın adil olması hakkında

AİHM, benzeri davalarda tarafsız ve bağımsız olmadığı ortaya konulan mahkemenin, yargıya tabi kişilere hakkaniyete uygun yargılamayı garanti edemeyeceğini hatırlatmıştır.

AİHM, başvuruların davasının tarafsız ve bağımsız bir mahkeme tarafından görülmesi hakkının ihlal edildiği sonucuna varıldığı göz önünde bulundurulduğunda işbu şikayetin incelenmesinin gerekli olmadığına kanaat getirmiştir (Bkz. sözü edilen Çıraklar-Türkiye, 28 Ekim 1998 tarihli karar, 1998-VII,s.3074, §§ 44-45).

III. AİHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

AİHS'nin 41. maddesi gereğince,

A. Tazminat

Başvuranlar 15.000 euro (EURO) tutarında maddi ve manevi zarara uğradıklarını iddia etmiştir.

İddia edilen maddi zarara ilişkin olarak AİHM, AİHS'ye aykırılık mevcut olmadığında, DGM önünde sonuçlanan yargılama usulünün sonucu üzerinde değerlendirmeye gitmemiştir. Sonuç olarak başvurulara bu bağlamda zararın tazminini kabul etmemiştir (Bkz. Findlay-İngiltere, 25 Şubat 1997 tarihli karar, 1997-I, s.284, § 85).

İddia edilen manevi zarara gelince, AİHM, dava şartlarında, tespit edilen ihlalin hakkaniyetli bir tatmin oluşturduğuna dikkati çekmektedir (sözü edilen Çıraklar kararı, s. 3074, §49).

AIHM, bir başvuran hakkında verilen mahkumiyetin, 6§1 maddesine göre tarafsız ve bağımsız olmayan bir mahkeme tarafından verildiği sonucuna vardığında, prensip olarak en uygun tazminin, zamanında, tarafsız ve bağımsız bir mahkeme tarafından başvurunu yeniden yargılamak olacağı kanaatine varmıştır (Gençel-Türkiye kararı, no:53431/99 § 27, 23 Ekim 2003).

B. Masraf ve Harcamalar

Başvuranlar, AIHM'deki işlemlere ilişkin masraf ve harcamalar için 10.000 EUR talep etmiştir. Başvuranlar iddialarını kanıtlayıcı hiçbir belge sunmamışlardır.

AIHM, AIHS'nin 41. maddesi bağlamında sadece makul tutarda ve gerçekten gerekli olduğu ortaya konulan masrafların tazmin edildiğini hatırlatmıştır (Bkz. diğerlerinin arasında Nikolova-Bulgaristan, no: 31195/96, §79, 1999-II). Bu bağlamda AIHM, başvuranların hiçbir kanıtlayıcı belge sunmadığını gözlemlemiştir. Bu koşullarda AIHM, sözkonusu talebi kabul etmeyecektir (Bkz. Dikme-Türkiye, no: 20869/92, §126, 2000-VIII).

Ancak, işbu davaya hazırlanmak amacıyla başvuranların masraf yapmış olduğu ortadadır, dolayısıyla AIHM, hakkaniyete uygun olarak başvuranlara ortaklaşa 2.000 EURO tutarının ödenmesinin uygun olacağı kanaatine varmıştır.

C. Gecikme Faizi

AIHM, Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı basit faize dayalı olarak %3'lük bir faiz oranı uygulanacağını belirtmektedir.

BU GEREKÇELERDEN DOLAYI MAHKEME OYBİRLİĞİYLE,

1.İstanbul DGM'nin tarafsızlıktan ve bağımsızlıktan yoksun olmasına ilişkin şikayet hakkında AIHS'nin 6§1 maddesinin *ihlal edildiğine*;

2.AIHS'nin 6. maddesine göre yapılan diğer şikayetlerin incelenmesinin *gerekli olmadığına*;

3.Mevcut kararın tek başına manevi tazminat için yeterli olduğuna *karar vermiştir*.

4.a) Bu kararın, AIHS'nin 44§2 maddesine göre kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, miktara yansıtılabilecek KDV ve pul, harç ve masraflarla birlikte, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden TL'sine çevrilmek üzere mahkeme masrafları için Savunmacı Hükümet'in 2.000 (iki bin) EURO'yu başvuranlara *ödemesine*;

b) Belirtilen süre bitiminden ödemelerin yapıldığı tarihe kadar geçen süre için, yukarıda belirtilen tutara, Avrupa Merkez Bankasının kredi faiz oranına yüzde üç puan eklenmek suretiyle gecikme faizi *uygulanmasına*;

6.Hakkaniyete uygun tazminata ilişkin diğer taleplerin reddine *karar vermiştir*.

İşbu karar Fransızca olarak verilmiş ve 10 Kasım 2004 tarihinde, İçtüzüğün 77.maddesinin 2.ve 3. fıkraları uyarınca yazılı olarak tebliğ edilmiştir.